

Направду, шукати, знайти і любити правду, це прагнути, пізнати й наслідувати Ісуса. Правда це Він. Коли все довкруги нас спричинює упадок, смерть, Він один дає нам змогу піднеслого істиння. Дає мету терпінню і дає тобі надію та певність спасення.

Благаю тебе, будь готов, коли день наспіє, коли Бог через Сина свого судитиме найтайніші навіть людські думки. Чи ж хочеш, щоб нас на завжди розлучили. Чи ж хочеш, щоб висіли над тобою завжди погрози, що їх предсказав наш солодкий Спаситель людям, вмираючим в неправості свого серця. Памятай, що навіть смерть не скрие тебе перед Його поглядом. Не знаєш дня, ні години, а прийде вона нагло, як блискавиця на небі. Тоді Син чоловічий судитиме живих і вмерлих.

Юда кинувся в безодню жахливої вічності, якої не може вже ніщо змінити, бо не повірив в милосердя. Не замикай очей на прощення, як він те чинив. Маєш в хресті доказ безмежного милосердя. О, не опирайся, коли взиватимуть тебе Його пробиті долоні.

Якщо правда, що до страждань Христа для людського спасення можемо докинути і свої терпіння, то жертвуй Йому мою смерть, щоби якнайскорше запанував над цілим світом і твоїм серцем.

Тією надією покріплена, з довірям і спокійно приймаю смерть, далеко від тебе, хоч знаю, що не віриш вже в мою любов. О! Як помагаєш мені зрозуміти те терпіння, що його відчував Ісус, коли вмирав на хресті за стільки душ, які його відштовхували від себе.

Знаю причину твоєї недолі. Гриза сумління тяжить на тобі суворіше, як самота, а в мені ненавидиш Христа... Пілате, якщо можеш, не вір в моє серце, в моє кохання, але благаю, повір в Христа, в нескінчену Його доброту, в Його любов, більшу над всі людські кохання, в любов, що спасає від смерти.

Н. Королева.

1313*).

II. Манівці.

„Ой, далеко зайшов сокіл
к морю птиці бити“ (Слово о полку).

Слуги не здивувались, що на світанку молодому панові заманулося вибратись на полювання без супроводу. Не схотів навіть брати пса, а із зброї взяв лише самостріл. Але сокільний, що саме в той час годував соколів, запитавсь, чи не зволить пан взяти якогось з птахів?

— Ну, про мене! — відповів Константин. — Дай „Аристофана“ Кипрського.

*) Гл. початок ч. 6—7 с. р.

А приймаючи від сокільничого рукавицю й обряженого ловця, коротко додав :

— І вабик!

Клунок з їжою та припасом виніс сам з своєї вежі, і поспитав: чи повставали вже капелян та Лекерле? а довідавшись, що ще спали, — нічого більш не говорючи, цілком спокійно вскочив у сідло. Виїхав тихим кроком і не оглянуся на замок. Але ж коли копита коня задуднили на мості, юнакові заплигало серце й ударів його не міг заглушити гулкий кінський тупіт.

„Вже не бу-де во-ро-ття! Вже не бу-де во-ро-ття! — неначе гудів міст, і ті ж самі слова ще голосніше повторяло серце: — „Так — так, так — так: вже не бу-де во-ро-ття!“...

Свіжий, аж різкий подих ранішнього вітру вдарив юнакові в груди, як він вимкнувся на чисте поле, й збудив його з смутних думок. Константин глибоко втяг у себе повітря, немов напився з нього бадьорости й гукнув на коня. Той змісця взяв вскоч. За хвилию вже їздець пірнув у зелений присмерк старого лісу. Перевів кінський аллюр на спокійний чвал і прислухався. Над головою шуміли, немов переливаючись, зелені хвилі, долі ж була тиша. Ще бліде соняшне сяйво беззгучно розрізало навскоси променистими веслами зелену глибіню.

— Мов під водою: — подумалось чомусь неначе сподіваючись, ось-ось зачується гудіння легендарного підводного дзвону. Прислухався — справді дуже здалеку нерівною хвилию прибирався знайомий замковий дзвін: це капелян править в каплиці службу Божу. — Без сумніву, помолиться й за мене. Він — добрий! — сказав в-півголоса, скинув берет і обернувшись на коні, кілька разів побожно перехрестився.

— Ех, життя! — знову взяла досада.

Але немов відчув на собі погляд шашкових непереможних очей і заспокоївся остаточно.

— Не шашком би йому бути, а вояком, подумав чомусь.

Вважав вояків за особливу відміну людей, яким ніколи не бажав бути подібним. Не любив боротьби, змагання. Коли ж не було змоги уникнути суперечки, виступав лише з хвилевим, хоч часом і очайдушним протестом.

Але його завзяття взагалі падало раптово, немов зривався з високости, й тоді лишався долі без бажання видиратись знову на гору. „Солом'яний віхоть“ дратуючись, говорив часами про нього батько, що бажав би бачити іншу вдачу в останньому в роді Анклітценів...

Кінь почав прясти ушима. Константин потяг повід і спинився. Десь здалеку долітав спів, немов церковного хору.

— Не дроворуби, — сказав сам собі. — Хіба похорон? Але чого б же ховали в лісових хащах?!

Згадались оповідання про блукаючі душі, що просять молитов та погребіння в освяченій землі. По спині пробіг холодок і сховався у волоссі, дмухнувши зимним подихом по шиї. Юнак помацав квапливо: чи не забув нагрудного хреста — римської

реліквії, благословіння небіжки-матери. Хрест, що був оправою для шматочка з правдивого Хреста Господнього, був на місці. Не страшно. І справді: чого тривожитись зустрічі з духами, коли ж ні привиди, ні мана не ходять при соняшному світлі! А все ж таки їхав уперед помалу, поки не здавав собі справи. Спів усе наближався: співав чоловічий, досить значний хор. Мельодія коливалась, як човен на хвилі, впадаючи в лад крокам. Ухилийтесь з дороги в гушавину — було й небезпечно, щоб не здибитись з диком чи медведем, то ж лишилось одно: їхати напроти. Аджеж розбішаки не будуть виспівувати пісень побожних, а тимбільше — так довго. Нарешті, в далені, де лісова доріжка творила зелений тунель, замаячів на високому держалні білий хрест, за яким повільним кроком посувалась чимала валка темних постатей. — Проща!..

Константин придивлявся до сіро-гнідих, запорошених зодягів, формою подібних до капуцинських. Підперезані мотузами люди, мали на пасі гарбузані пляшки на воду, високі пілігримські палиці, дехто повен дум побожних не хотів дивитись на грішний світ і мав спущену аж на очі кобку. Йшли гуртками, але творили один довгий провід в доброму порядку, як личило побожній прощі.

— Чи не податися з ними в невідомі світи?... Ні, неможливо, хоч і цікаво. Неможливо, бо пілігрими йдуть повільно, затримуються часто: ранком — слухати службу Божу, в день — перепочити, а в ночі — ночувати під стріхою. При такій мандрівці далеко не помандруєш, коли в пятах погоня!

Grüss Gott! — перший привитався Константин, як валка підійшла до нього.

— Йому відповіли приязно, але без низькопоклонства. Висока мета, що провадила прочан — безсмертний Рим — підносила у власних очах цих підневольних, затурканих і заляканих в буденному життю людей, наповнювала їх самопошаною й будила почуття власної гідності. А тим часом, як це враз зауважив юнак, це були здебільшого „панські люди“ — селяни, майстри-ремісники.

— Приймете й мене до свого гурту, люди побожні? — спитав Константин, не досить ясно собі уявляючи, який мусить взяти до них тон.

— До Риму? — без здивовання запитав ватажок.

Про далекі бо прощі звичайно вперед бігла чутка, й по шляху, де така проща проходила, до неї часто приєднувались нові люди, яким дозволяли обставини, або ж ті, що мусили дотримати даного при якійсь пригоді обітниці.

— Ні, на Рим я ще не приправлений, — відказав юнак, — але мені якийсь час буде з вами по дорозі.

За хвилику він і пілігрими вели вже приязну розмову, бо ж вони не пізнали в ньому пана, але вгадували панського ловчого, що вишукує звірячі лігва для прийдешнього панського полювання.

— Не будемо Бога гнівити, — оповідали, — маємо над собою доброго пана.

— Жити можна! — з пераконанням потверджували інші.

— Інші ж — то й Бог зна чого від нашого брата вимагають. А нашому аби віддав до замку три міри пшениці, або чотири — жита, десяток курей, шестірко гусей, копу яєць, та ще трохи відроби в лісі, або на полі, — то вже чоловік і вільний.

— Звісно, як нема війни!

— І ремісникам також може ще й легше, коли не ліниві. Он іде коваль Франц. Добрий коваль і свого діла мистець. Він повинен постачати впродовж року 50 підків та дванадцять соток ухналів. А він тобі за неповний рік накував три тисячі гвіздя, та півтора сотки підків. От пан його й пустив аж на два роки.

— А чому ж між вами нема жіноцтва? — запитав Константин.

— Ми бо — брацтво. Нам в святу путь з бабами не годилося б.

— А там он — з-заду, четвертий від кінця, з вусами догори, — показував Константинові прочанин, що йшов побіч його стремена, так то буде тобі камрад: теж ловчий і знаменитий мисливець. З коня стрілою ластівок влучає!

— То правда, що Гайнрих — славнозвісний стрілець, — але ж більш він знаменитий не тим!... проказав інший, явно чекаючи, щоб чужий чоловік запитав, а він міг би похвалитись своїм земляком. Константин зрозумів і запитав:

— А, чим же? Розкажіть.

— Та з Гайнрихом Кунцом нашим трапилась бо, можна скажи без перебільшення, просто чудесна пригода. А було це ось як. У пана з Кірхентурму заслабło паняна. Чого вже тільки не робили, до яких знахорів, шептук і лікарів не вдавались!...

— Навіть грішних сарацінів-лікарів привозили! — додав хтось з гурту.

— А так, вже й ліком з товченого смарагду, найдорожчого тобто в світі каменю напоювали. Але дарма, нічого не помагало. Аж ось тобі й трапилося Кунцові — він тоді за панським звірем доглядав і в лісі мешкав — таке, що міг він ту панську дитину, в лікарюванні сам нічого, тобто, не тямлючи, вратувати.

— Як же це так? — вже й справді зацікавився Константин.

— Ото ж бо й є, що чудом. Слухай но. Почалося з того, що прибудилась якось до Гайнриха сарна. Була, бач, з пораненою ногою, то й не тікала. Й стала вона така „своя“, мов тобі пес: а-ні трохи Кунца не лякалася, гладитись приходила, у вічі йому заглядала, немов усе щось йому сказати хотіла.

— Тай сказала ж бо! — втрутився сусід.

— Ти стривай, Гансе! Почав уже розповідати я, то вже най сам і закінчу. —

Так ото ж, кажу, немов усе сказати Кунцові словами хотіла, мабуть так:

— „Поможи мені, мовляв, чоловіче добрий!“ Ну, Кунц, звісна річ, як мисливець, мусись тямити, як рану перевязати. От і почав він тій сарночці її ногу ликом биндувати і, що там слід, робити. Якесь зілля прикладав, чи там павутиною притоптував, — не скажу, бо я того до-пуття, виходить, не знаю. А сарна ж та, тобто хвора, виходить, що-дня тобі в одну пору приходила, та й кінець. Та одного дня, як стало вже їй зовсім добре й вже прудко могла бігати, — не пішла на-ніч до лісу, а там під мисливнею й залишилась. Кунц тоді відчинив ворота та й покликав її у дворище. Вона й пішла. А він — Кунц тобто, — й міркує собі: відведу, каже, її на панський двір, до замку тобто: паничі з нею гратись будуть. Та й не без того, щоб і пані чогось не подарувала в нагороду, бо ж і пані у нас — добряча душа. Так ото так міркує собі Гайнрих, аж та кізонька до нього наблизилась, на всі боки оглянулась, немов би боялась, що хтось її підслухає, — що то, дарма, що безсловесна тварина, а бач як розумна! — усміхнувся оповідач, — тай заговорила до нього, до Кунца тобто, справною людською мовою:

— „Не відвody ти мене, говорить, чоловіче, до замку, бо мені, каже, в широкому лісі догідніше, як по панських оселях. А що ти, каже, мене пожалів та мені в біді пособив, то й я тобі — говорить — віддячуся радою, за яку матимеш далеко більшу нагороду від своїх панів, як за те мав би, що мене на виграшку паничам відвів би. От там каже, он там росте — говорить — от таке зело, листям ніби на півників скидається, а цвіте жовто, як лілія. Викопай, каже, коріння з того зілля, поклади в горщику, а поверх повне горнятко наложи — говорить — багном з озерця лісового, що біля трьох дубів. І, коли почнуть тим ліком дитині груди мастити, — то до двох тижнів буде воно здрове, як риба.

І що ж би ти собі думав? Сталося достойтно так, як сарна повідала: за два тижні паненятко вже бігало. Ну, а Кунцові — звісно — добро. Та він — чоловігяга незлий і високо по-під небесі не заноситься, дарма, що тепер велику силу має.

— Еге! — додали інші, як з нами тримав, так і тримає, не запанів. Тепер же он і на прощу з нами піхтурá чвалає.

— Йде на богомілля, щоб очиститись, щоб очиститись, бо ж не личить, звісна річ, хрищеному чоловікові з німою твариною, людською мовою розмовляти.

— А хіба ви, дядьку, наприклад з конем не розмовляєте? — ущіпливо додав парубійка.

— Тю, на тебе! — відказав оповідач не то ображено, не то — злякано, — та ж кінь до мене ніколи хрищеною мовою не озивався, а тут Кунц і сарна обоє, як люди, між собою говорили...

Константин, слухаючи довго оповідання, зауважив, що вже похід перейшов два перехрестя та й він проїхав чималий шматок дороги майже назад, — то ж слід підків його коня досить збили ті, що йшли з-заду, а тому він вже міг кинути прочан та їхати

по своє далі. Ліс був знайомий і їздець не сумнівався, що з кожного місця знайде потрібний напрям.

— Так, прашавайте, люди побожні! Помоліться й за мене грішного в Римі, — він дав ватажкові „на світло“ кілька монет й, удаючи, що стежить за диком, котрого ніби тут бачив учора, звернув на бічну стежку.

Зустріч з прочанами, святочний тон їхніх розмов, церковні співи та їхній настрій звернути його думку на шлях, намічений шашком у вчорашній розмові після хуртовини у лябораторії.

— Мабуть і справді Лекерле має рацію, дораджуючи мені піти до кляштору. Там ніхто не буде мені заваджати.

І так ясно, мов у дійсності, побачив перед очима не нахилені верховіття дерев, а міцні склепіння кляшторної книгозбірні, дубові полиці, пульти, темні, витерті й вишліфовані часом, важкі стільці. Золоте проміння пробивається відчиненим вікном, творючи ясний трикутник на підлозі, а в тім снопі промінів крутяться легкі порошокинки:

— Танець вічних атомів!

І це немов підкреслювало кляшторний спокій, душевий і тілесний мир.

— Тільки там, за високими стінами, з-за яких невільно виходити, може бути справдішня вільність. Тільки там, де кожен твій крок залежить від припису й наказу абата, — тільки там можна мати повну незалежність. Бо ж там і не треба жадної ініціативи, й навіть жадного бажання...

Кінь, що йшов легким клусом, зненацька крутнувся в бік і, осідаючи на хвіст, посунувся назад. Роздимає ніздрі й хропів. Константинові мрії про спокій кляшторних мурів спорхнули, як пташки з дерева. З гушавини ж вискочив на доріжку чорнорудий силует дика. Був сьогорішній, невеличкий ще підсвинок. Вгляdivши коня, він незграбно крутнувся в бік їздця, але ж, сам переляканий несподіваною зустріччю, настовбурчив на спині брунатну щітку й задріботів поперед коня нерозмірно тонкими до масивного, великоголового тіла, ніжками. Пробігши з півсотні кроків, звір звернув у хашу.

Юнак не встиг прикласти до плеча самостріла. А кінь, стрибнувши великим скоком, прищулив вуха й поніс поміж деревами. Сокіл бився крилами, балянсуючи, безпомічно у заступаючий йому світло шапочці-береті. Нарешті їздець стримав коня, погладив його тремтячу шкуру на шиї, голові, й помалу заспокоїв його, й себе. Але не помітив, що їде знову назад. Коли ж стежка розвинувалась, — збив направо й незабаром спинився над незнайомою кручею. Десь глибоко в долині гучала вода й між деревами проглядала яснозелена, мов небо, широка поляна чи лука.

Константин зрозумів, що він збився з шляху. Сонце вже переходило полудень. В долині, де по широкому лугу стояли самітні велитенські столітні дуби, — падали від них глибокі тіні. Повітря було напоєне запахом болотних трав, грибами

й холодною мятою. В короні масивного дуба, під якого підїхав юнак, немов щось вертіли синиці. На цілому лузі ніде не було видно жадної людини, також ніде не курився димок і ні відкіль не доносилося ні собаче гавкання, ні товаричий рев або овече мекання.

Константин зіскочив на м'яку кислу траву, розгнуздав коня, приміряв рукою, чи високо перша галузь дуба, на яку можна було враз вискочити при небезпеці, зірвав із сокола шапочку й підкинув птаха вгору. Аристофан з великим клекотом зник у прозорому повітрі.

Мандрівник трохи пострибав під дубом, щоб розім'яти за-кляклі члени й тоді зняв з кульбаки шкур'яний свій клунок. В тор-бинці знайшовся повний одяг ремісницького учня, до нього належав і лист, заліплений восковою печаткою й перев'язаний шнуром в дві барви, але не в барви Анклітценового гербу. В грубому полотняному рушнику був загорнений окрасць хліба, добрий шматок шинки, ще шматок вуженини й пляшка золотистого вина. Був ще й маленький пакуночок в мережаній хустинці, немов від дівчини. Коли Константин почав розв'язувати той вузлик, з нього посипались на пухнятий мох запашні медові коржики — „лекерле“. — Це був символ.

— Цей чоловік справді заслуговує на добру нагороду! — промовив сам до себе Константин. — Чи ж матиму, чим? — зідхнув, згадавши, що сьогодні він вже не має нічого, бо ж вирікся батька, у котрого були маєтки, з яких він користав до сьогодні, але — не далі. Думка засмутила його, однак лише на мить: нагнувся, щоб позбирати коржики з трави, згадав шашкове оповідання, чому він назвався „Лекерле“.

... — Відходив я з дому „по щастя“, як саме пекла мати лекерле. Я їх любив з дитинства, головне тому, що тоді в хаті так святочно пахло. І було моє серце вщерть налите жалем. „Не витримаю — міркнув я, чувши запах, коржиків, — лишусь на злиденне життя вдома й надалі“. І, щоб перемоти себе, не бачити братового жалю та материних сліз при прощанні, я потай зложив свій клуночок і просто бігом майнув з дому, не сказавши навіть „прощайте!“. Та ж матуся вибігла за ворота й гукала: — „Візьми лекерле!“... І було це те останнє слово, що чув я від своєї матері. Бо ж тоді я біг, не оглядаючись, а коли по трьох роках завітав до Нейштадту, матусі вже не було живої. Ото ж, на згадку про неї й взяв я собі це прибране наймення“.

От, так сьогодні й він, Константи — втікач з батьківської оселі — блукає по лісах в пошукуванні „щастя“. Яка ріжниця з шашком? Що він має, а той не мав на дорогу лекерле?

Знов посумнів і забув про їжу, дарма, що перед тим почував голод. Подивився на лист. Це були хитрощі. Знав, що в тім листі, кравець Фридрих Мілер посилав з кравчиком — Константином, його — Константинів — одяг антикареві Карлові Мілерові в Нейштадті. Отже, коли б на нього десь напали розбишаки, він без

жалю віддасть свій одяг, вони ж його, як підмайстра, й не зачеплять. Тому швидко роздягся, склав обережно свій одяг, а натомість надяг той, що приправив йому Лекерле — одяг ремісницького учня. Але мняти свій багатий берет з пером пожалів. — „Треба бути ошадним!“ — й поторочив його до кульбаки. Оглянув себе: вже не було „молодого пана з замку“, а був собі парубійка, на наймення „Конрад з Кельну“. Так враз розв'язався він з усім минулим.

Щойно примусував свою торбу, як до нього, мов камінь, впав сокіл. Мав у дзьобі куріпку. Краплі крові теплими коралинами падали з неї. Константин розсік пташка ножем і віддав соколові. Без милосердя, але й без жорстокости вчений сокіл пожирав свій обід, поглядаючи на пана ясно-сірими, мов лезо кинджала, блискучими очима.

— о —

Сонце почало сідати за дерева, як Константин знову виїхав на чийсь безмежні луки. Їхав берегом, понад річку, на другому боці якої, в заводи тихо шаруділи очерети. Широким, гармонійних барв килимом вони звужувались у гострий клин. Дзеркально-перельмутова водяна рівнина тримала той килим на своїй рівній поверхні й відмежувала від ланів, що послалися до села на горбі. Білими коробочками-хатинками виблискувало воно під стрімкою скелею, на якій пишався, вартуючи над цілою країною, вежятий замок.

— Далі від замків! — сказав собі Конрад з Кельну, — бо там нагодою й такого можуть впізнати.

Підїхав до річки: була глибока, а не хотілося шукати броду. То ж, коли побачив біля поближчого до води полукіпка гурток танцюючих дітей, підїхав до них. Дітки виспівували в один голос нескладну пісню, затримувались і всі разом плескали рученятами, а потім знову кружляли довкола полукіпка, завітчаного з усіх боків квітками, як „май“. Дальше кілька жінок дожинали клин.

„Спізнилися трохи!“ — згадав Константин, що на їхніх ланах вже давно скінчились жнива. Але йому спало на думку: — Так, скінчилися панські, а „люди“ і в Анклітценових володіннях ще дожинають свої шматочки.

— А-гов! — Чи далеко ще до міста? — гукнув до дітей. Дітлахи спинили танець. Дехто чкурнув до матерей, інші ж наблизились до берега, але розглядали чужого верхівця мовчки, позастромлювали в роти пальці.

Надійшла молодиця, поправила спідницю й сухою запаленою рукою з серпом показала впововж річки:

— Все прямо, паночку! Прямо, перед себе.

Коли їздець трохи відїхав, зачув за собою хор діточих голосів:

— Grüss Gott!

Обернувся, посміхаючись. Найменченька вимахувала йому ручкою. Була дуже втішна, бо її дві, міцно сплетені кіски, стреміли над кожним вушком, як різки.

— Прямо... перед шебе! — повторювала вона, наслідуючи молодичю.

—о—

Щерть зарошений вже подруге зустрічав ранок у лісі Константин, не рахуючи того досвітку, що виїхав з дому. Блукав і блукав по незнайомих лісах та ланах, уникаючи людського житла та не знаходячи шляху до Нейштадту. Але тепер, по трьох добах блукання, вже втратив уяву напрямку й здібність пізнавати околиці: всі стежки видавались однаковими й ні за одну не міг поручитись, що по ній він вже не проїздив. Часами йому здавалось, що той чи інший шматок ліса цілком йому знайомий, немов би він був знову близько „замку на шпичаку“ — й це припущення наповнювало його серце різноманітними почуваннями. Було досадно на свою безпомічність, прикро, що „лиха сила“ глузуючи над ним, водить його манівцями; боявся здибаться з погонєю, тяжко переносив голод і, кінець-кінцем, все дуже лютився на Лекерле та його „блазенські“ ради.

Щоправда, не первина йому блукати по лісах. Але ж — велика різниця, коли людина знає, що може, як схоче, вернути в теплу хату до накритого столу, а не почуває себе неприкаяним. Згадався образ приправ до полювання в замку. Он все лицарство й мисливці на конях в „почесному дворі“ слухають „Службу Божу Святого Губерта“, яку докінчує капелян. Щойно покропить свяченою водою зброю, мисливців, коней, — пажі винесуть пугари грітого з цинамоном вина — „стременного“, пахощі так і розійдуться по всьому дворищу...

— Ех, ну й їсти ж хочеться! Не можна втримати слини при згадці. Доведеться знову ділитись здобичу з Аристофаном, так довго смажити в глині, коли шлунок не хоче чекати!..

Здалеку зачувся півневий покрик, а за ним загупали ритмічні, глухі удари: десь молотили в три ціпи, немов примовляли шкутильгаючи, як це робили, граючись, діти на Анклітценових землях в часі молотьби:

„Чорт на хаті,
Скинь його, брате!“..

І хоч ціпи були досить далеко, але ж юнак цілком ясно почув ароматний запах свіжого збіжжя.

...І чого, власне, він от тут пускає слини? Він — Константин Анклітцен, вільний пан з діда й прадіда, що може прогудувати сотні інших людей?! Блукає, мов циган. Приховується — він, лицар, — як злодій. Що ж, зрештою, він раб, що втік від пана, — „туди його головою“ — вилаявся батьковою лайкою. — „Ясно: хто слухає блазня, стає сам блазнем!.. Хіба ж це вперше він посварився з батьком, або — певніше сказати — його на-

сварив батько? Бували й штурханці — і не раз. Але ж на те й є „четверта заповідь“... А зрештою, хто знає, як все це довго триватиме? Прийде ж старому колись і кінець!“ І стало страшенно жаль, що, виїзючи, не поспитав слуг: піліпшало чи погіршало батькові після млости? Може він вже й помер, а „синаша“ сновигає по чужих лісах, чисто як дурник Абель“!

І неначе накликав...

Загавкав ловецький пес. Гавкав і наближався до нього.

Принада повороту додому враз зів'яла. Не вистарчало, щоб на нього ще наскочили мисливці якогось сусіди! Але, поки ще не вирішив, як заховатись, — зашустіло в кущах і просто перед мордою його коня виринув його улюблений пес — Локі. Видимо, собака вже здалеку пізнав „своїх“ і тепер радісно пищав, намагаючись лизнути в морду коня, то підскочити аж до панового обличчя.

А Константин зовсім розгубився, бо ж вихорем закрутилось в голові: Чи він не біля власного замку? Чи не виїде раптом проти нього батько? Що він має робити в такій прикрий і несподіваній пригоді? Та ж не було часу думати: розсунулись віти й перед ним став той Абель, з яким він перед хвилиною порівняв себе самого.

Кретин вглядів Константина й все його обличчя зібралось, мов на зашморгу стяглося, в дрібнісенькі зморщки. І сам він увесь затрусився від радісного, майже беззвучного сміху. Притис руки до грудей і почав пританцьовувати на місці. Не міг горити, так заспівав:

— Не рипайся та мовчи,

— Сиди тихо на печі.

Тихо — тихо!

Локі вже стрибав на дурника, вилизуючи йому обличчя. Можна було догадуватись, що їх тільки двоє. Раптом Абель урвав спів, кинувся до Константина, почав хапати за руки, стремена, цілував їх, одержу коня.

Константинові стало жаль старого жебрака, особливо, коли зауважив, що Абелева одіж порвана на лахи, одна нога боса, а крізь дірку на спині було видно криваві смуги на плечах від пуги.

Закидав Абеля питаннями, але той лише плакав і бурмотів цілком незв'язно.

— Ну, вже співай!

І Абель заспівав знову:

— Тебе шукав... Тебе шукав.

— Хто?

— І я, і той товстий пан... з замку... Всі шукають. І сам диявол. Еге! Тікай і не попадись! — Раптом жебрак затрусився увесь: — Абеля били! І пси кусали! — показував покривавлені литки. А Абель шукав! Тебе шукав!.. Хочеш хліба? — і вже з щасливим сміхом витягав з торби цілого, пшенишного „підпаленника“. — На, їж! А дукати маєш? Маєш дукати?

Константин, не зрозумівши, почав шукати кесет.

— Абель тобі дасть. Твої, що мені кинув... Лише не всі! Одну найбільшу кружалку я дав водяникові. Еге. Він тебе за те врятує.

Константинові було й радісно, й прикро. Коли б не дурник, принаймні міг би розпитати. А тож треба більшину догадуватись. А все таки вияснилося, що „замок і той товстий пан — далеко, а місто — близько“, що Константина хоч і шукають, але ж в протилежному напрямі. Але батько дуже лютиться й — видимо — найліпша рада: тікати далі.

— Їдь, їдь, їдь! — співав Абель, цілючи його стремена.

— Слухай, Абелю, не кажи ж нікому! Чуєш, не кажи!

Абель закрутив головою:

— Не скаже Абель... Ні рибам, ні квітам. Їдь! — Абель притулив до юнакової руки свою мокру щоку, а потім враз відкинувся й цілком розумним рухом перехрестив Константина.

Стережись чорта! — крикнув на останці й також раптом зник в кущах, як був об'явився. За хвилику зачувся ще раз його голос:

— Не бачив... Абель нікого не бачив. Не бачив...

Локі стрибав біля Константинового коня. Ліс порідчав і чіплявся за порослі мохом скелі. Велитенські, немов закам'янілі кораблі, вони то стояли нарізно, то збігались в цілі флотилії. В мертві закам'янілі флотилії.

На боках тих скель-кораблів рівними рядками вирізувались дивовижні знаки, ніби нечитке письмо давно вимерлих велетнів, що записали на цих каміннях свою химерну історію. Може це була історія того, як висихало це море? Чи оповідання про те, як потоплені кораблі перетворились на скелі?

Константинові було тоскно. Тільки, що тих химерних скель він ніколи не бачив раніш, то ж догадувався, що палеко відїхав від дому.

З щілини, з-поміж уламків каменю виткнулась вся облита соняшним промінем, що прорвався між ялинами, білісенька, стрімка березка. Була, як молоденьке, злотокосе дівчатко, що чекає за каменем: чи вже їде стежкою милій?

Була гарна, аж забрала юнакові очі, хитаючи вітами, мов посилаючи привіт. Та зненацька Локі кинувся під березу й щез за скелею, відкіль вирвався распачливий жіночий зойк. Пес загавкав уїдливо й загрожує. Константин затис в руці пугу й захвилювався.

Казка?... Заклята дівчина — берізка кличе на поміч?

Але голос був, явно не дівочий: швидче нагадував покрик сойки. Юнак покликав Локі без сантиментів, припняв коня до берізки, й заглянувши за скелею, — невільно засміявся. В кущах, переплутаних ожиною, серед двох великих кошів з рослинами вимотувалась невелика на зріст, старша вже жінка. Ноги її, в червоних панчохах, заплутались в ожину, мов у „очко“ й дуже кумедно смикались. А цупко-накрохмалену хустку зачепила га-

лузка глоду. При кожному рухові жінки галузка підносила хустку, мов шапку, й знову насувала її або ж на очі, або на маківку, немов би граючись з полоненою, якої круглясте, жовто-гаряче обличчя мінилося в різні гримаси — досади, болю, сорому й страху.

— А піди ти від мене, потворо! — кричала вона на пса! От, гадюка пекельна — адресувала вона вже до ожини. А той стовбичить, і не pomoже бідній жінці! — кинула й Константинів. — Колумбо! Колумбо! Чи тобі пзакладало?!..

Константин витяг дику й розсік ожинові вужі.

— Е, тіточко! — сміявся він, — не часто мій пес зловить таку зацну здобич! Таки ж бо й мала дитина знає, хто заплутується на ожині! — глянув на коші з ріжноманітним зіллям. Так і є? Певне даватимете мені за увільнення корінь, що відкриває сховані скарби, а може той лист, що дає всю життєву мудрість?

Жінка, підвівшись та обтрусившись, заложила руки в боки й якусь мить мовчки й з певним викликом розглядала подорожнього. Не робив вражіння ні волоцюги, ні розбішаки. А сокіл в дорогому каптурику та з срібними балаболками на лапках робили постать юнака навіть загадковою. Також і дика, вицяцькувана камінцями-самоцвітами, й випещені руки вражали, явно не пасуючи до ремісницького одягу.

„Якийсь небуденний пташок!“ — помислила фрау Тільде, чи за кимсь полює, чи від кигтів чужих тікає? Мушу дізнатись! — сказала в дусі, а вголос промовила:

— Та ти, бачу, парубче, на язик лепетливий! Отож, скажу тобі зразу: нема в світі такої правди, щоб бодай трохи не сходила на брехні, але ж і брехня здебільшого має трохи закваски праведної. Чи ж не так? Що чарівниця не може перервати ожини, — то кожному відомо, але ж правда й те, що кожній жінці, бодай і такій бабезі, як я, приємніше з нагоди вибратись за поміччю гарного, ставного хлопця. — Й вона весело та голосно засміялась.

Потім почала оглядатись довкола.

— Щось згубилось? — спитав юнак.

— Та моє сокровище не згубиться, тільки дивлюсь, де воно. Поки ж що таки дякую за поміч і таки запропоную в подяку: може зілля на рану, може коневі, як закульгає, ліків? Ми бо для нашого фізикуса ходимо з донькою по ліки. Ось наскладали вже такі коші, що аби лише донести!

— Спасибі, — відказав Константин. — Я — не вояк й рани маю не часто. Найліпше ж, тіточко, мені віддячите, якщо скажете найкоротшу й певну дорогу до міста, бо я таки зблудив у лісах.

— Та ж, ось, як не видно. Тільки вийдемо на узлісся, то й побачимо соборні дзвіниці.

Зашуміли вітри: по скелі обережно сходила легка й граціозна молода дівчина, з кошиком на руці. Була в темній міщанській сукні, чистій і гарно вшитій, хоча й в щоденній само-

робній. Углядивши чужинця, на мить затрималась, ніби вагалась, однак враз спускалась далі, спокійно й без соромязливости. Привіталась.

— Отсе ж і моя „згуба“. Колюмба зветься, донька моя, — освідчила стара міщанка. То, як охота, підемо разом: коротша буде дорога. А, вибачайте за цікавість, кого маєте шукати в місті?

— Та я маю справу до аптекаря Мілера. Ось везу йому листа й одержу.

Фрау Тільде спинилась і помовчала.

— Як кажете? — перепитала, приглядаючись та шукаючи якихсь ознак для розгадки загадкового подорожнього. — Аптекаря Мілера?.. У нас, паночку, такого немає. На ціле місто... й навіть з передмістями маємо тільки двох Мілерів: один — зизуватий шинкар „За стовпом“, а другий — при мості — громадський чи то пак мійський сервус, що в ночі доглядає вогнів, вогнегаситель тобто.

— Але ж я їду до аптекаря Карла Мілера, що трохи сутулий, чи — скажім — горбатий.

— І, паночку! Нема в нас таких. Фрау Тільде знає всіх у місті, і правих і горбатих і всіх Карлів, бо ж я тут народилася й нікуди за все життя з Фрейбургу не виходила.

— Стривайте, пані-матко, — затривожився Константин. — Навіщо ж мені Фрейбург? Аджеж я приїхав до Нейштадту?

Фрау Тільде плеснула долонями:

— Святий Йосипе! Та ж чи ви з місяця впали? — перейшла вона навмисне на „ви“ — чи смішки з мене — бідної удовиці — робите?! От так — „добрий день“! Та ж, як люди гомонять, Нейштадт від нас найменч три добі конем. Я хоч там і ніколи не була, але ж напевне знаю. Чи так, Колюмбо? — й не дочекавшись відповіді, продовжувала: — А аптекар у нас — Крюгер, фон-Крюгер, звемо його. Бо ж як той тобі вільний пан стрункий, високий, та вигляд гордий. Має шестеро хлопців та три дівчини. А Мілера й не було ніколи!..

Константин був у розпачі.

— Бачите, — сказав він непевно, — я, пані-матко, конче потребував бути у аптекаря Мілера, бо він мав би мене взяти до себе на службу.

Ця вдавана отвертість юнакова ще більше зацікавила фрау Тільде — й вона вирішила, що не випустить подорожнього, поки не довідається, хто він і чого блукає світами?

— Ну, яка ж поміч? — почала вона його заспокоювати. — Кожному може статись пригода. Відпочинете в Фрейбурзі, а там далі видко буде. А коли праці шукаєте, то може й прачка Тільде вам у пригоді стане. Бо ж саме наш фізикус-пан, що для нього отсе трави збираємо, — доброї душі чоловік, саме шукає фамулуса. Я за вас замовлю слівце, може воно якось і витанцюється. Чи правда, Колюмбо?

— Добре, але ж я нікого не знаю в Фрейбургу!

— Як — нікого? Адже от нас двох уже знаєте, — жартувала прачка. — А, крім того могли би ви зайти до... ну, наприклад, до пана каноніка. Вони — з шляхетського роду й дуже люблять всяких подорожуючих. І самі аж у Римі були.

Пані Тільде починала гру: вона прикидалась дурною, щоб легше випитати парубка.

— Ходімо вже, мамо! — дуже мелодійним контральтом промовила Колюмба, вирівнявши зела в кошах.

Константин глянув уважніше на дівчину й тільки телер зауважив подробицю, котра його дуже вразила: Колюмба мала такі фіялові очі, як були намальовані на портреті його матері. Тільки ж там вони були подібні на два аметисти, а тут — живі й оксамитові, — вони нагадували дві свіжі квітки садових братків. — „Невже це можливо? — помислив здивований юнак. Я ж гадав, що то маляр незугарний не добрав фарби!“

— Ну-ну! Коші важелезні! — тим часом крєктала фрау Тільде, натягаючи собі попруги від коша. — Чи ти витягнеш, Колюмбо?

— Та постривайте: коли вже йтимемо разом, то повісьмо на коня: я ж буду йти з вами пішки, — запропонував на велику праччину радість подорожній.

Поки йшли, Тільде не затуляла рота. Вона оповідала про свою вдовину долю, про свиней, яких відгодовує, щоб прибільшити свої заробітки; про дивовижну чорну курочку з подвійним гребенем, що несеться мало не що-дня; про те, яка слабосила її Колюмба, й тому, що не здатна до важкої праці, тому саме і ходить вона в науку до пана фізика, якому фрау Тільде за те пере та прибірає в покоях. Але, розповідаючи всякі дрібязки, раз-у-раз ставила Константинові різні питання-гачки, на які юнак не раз і вловився. У всякім разі, коли вони підходили до хати фізика, фрау Тільде вже мала готовий погляд на юнака й вирішила бути його патронкою, бо за ту поміч, яку вона йому в трудний для парубка момент виявить, він безперечно їй добре віддячить згодом. А — хто знає? — може ще стане й зятем?! Хіба ж невільно матері й помріяти про щастя своєї доньки? То дарма, що є він — безперечно і не „Конрад“, і не „з Кельну“...

Над містом чорними стрілами ширяли ластівки. Дзвінкий їхній крик, такий бадьорий і радісний на весні, звучав тепер не наче перестороги: тривожний і сумний. Так само тривожно і сумно було на серці в Константина. „Хіба ж не однаково, — думав він, — чи бути за попихача у Мілера, чи тутешнього фізика? Ні, не інакше, як моя путь веде до кляштору“.

Але погляд його упав на Колюмбу, що саме підвела свої чудові очі й дивилась на нього. Погляди зустрінулись, доторкнулись один одного, і затримались. І десь в глибині його душі бринькнула незнана, тривожно-солодка нота.

Константин глянув на величаву вежу собора й повторив в духу почату думку — „не інакше, як у кляштор“, але повторив без твердого переконання...

